

L'impacte econòmic del tercer sector cultural a Catalunya. 2013

Dra. Anna Villarroya. Universitat de Barcelona

0. Rellevància econòmica del tercer sector cultural

La greu crisi econòmica que ha travessat el país i la major participació de la societat civil en esferes de la vida política, social, cultural i també econòmica fan que l'estudi del valor econòmic del tercer sector cultural prengui una rellevància especial.

Tot i l'interès d'organismes internacionals i economies avançades a mesurar el valor econòmic d'aquest sector, el mètode de càlcul presenta encara certes mancances derivades bàsicament de la falta d'acord sobre la delimitació del concepte "tercer sector" i de la poca precisió de les eines tradicionals de mesura de l'impacte econòmic. A aquestes dues mancances s'hi afegeix el reduït nombre d'estudis que tracten específicament el tercer sector cultural.

En aquest context, i a partir de la metodologia d'anàlisi exposada en el treball de Villarroya, Escardíbul i Moreno (2012)¹, en les properes pàgines es quantifica l'activitat del tercer sector cultural a Catalunya l'any 2013. En concret, a partir de les dades que proporciona l'Estadística del tercer sector cultural de Catalunya – 2013, es calcula quina ha estat la contribució econòmica de l'activitat desenvolupada per les associacions culturals catalanes. L'existència de dades similars per als anys 2007 i 2009, depenent del tipus d'entitat, ha permès una anàlisi exploratòria de l'evolució de l'impacte econòmic d'aquest sector al llarg dels anys de crisi econòmica.

¹ Villarroya Planas, A. (dir.); Escardíbul Ferrà, J.O.; Benlliure Moreno, F. (2012) "L'impacte econòmic del tercer sector cultural a Catalunya", *Estudis, Fulls de Cultura i Comunicació*, n. 27, octubre 2013, pp. 1-54. Disponible en línia: http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/SSCC/GT/Arxius%20GT/EC3r_sector.pdf

1. Dades clau d'impacte econòmic del tercer sector cultural el 2013

Entitats	• 3.445 associacions culturals
Pressupost	• 75 milions d'euros
Personal	• 51.200 treballadors (96 % voluntaris)
Valor econòmic voluntariat	• 380 milions d'euros

2. Com és el tercer sector cultural a Catalunya?

El tercer sector cultural a Catalunya està format per associacions catalanes que tenen la cultura com a àmbit d'actuació principal, que desenvolupen activitats sense ànim de lucre, i no formen part del sector públic.

L'any 2013 a Catalunya hi havia 3.445 associacions culturals, que representarien al voltant del 0,6 % de les empreses catalanes, el 9,6 % de les empreses culturals del país i que tenen les característiques que apareixen a continuació.

Abast territorial	• 90 % associacions, abast municipal
Període de fundació	• 50 % creades entre l'any 1976 i el 2000
Sectors d'activitat més freqüents	• Música (27 %) • Ball, dansa i cercaviles (18 %) • Bestiari i foc (15 %)
Perfil dels associats	• 53 % viuen a l'àrea metropolitana de Barcelona • 53 % tenen entre 30 i 64 anys • 52 % són homes

3. Amb quins pressupostos treballen les entitats del tercer sector cultural a Catalunya?

L'any 2013, de les 3.445 associacions culturals, el 70 % (2.411) tenien un pressupost inferior als 10.000 euros, i tan sols superaven els 50.000 euros el 9 % (309) d'aquestes entitats.

En el seu conjunt, l'any 2013, les entitats del tercer sector cultural van treballar amb un pressupost proper als 75 milions d'euros. D'aquests, una tercera part dels ingressos van procedir de subvencions, un 24 % de les quotes dels associats i aproximadament un 17 % tant de la venda de béns i serveis com de la recaptació de fons. Pel que fa a les despeses, dues terceres parts van correspondre a operacions corrents.

En termes relatius, aquestes entitats van treballar, per tant, amb uns pressupostos que equivaldrien al 0,04 % del VAB català, al 2 % del VAB del sector cultural i a l'1,25 % del pressupost del tercer sector social.

4. Com són els treballadors del tercer sector cultural català?

L'any 2013 hi havia un total de 51.261 treballadors al tercer sector cultural a Catalunya. D'aquests, només 2.266 (el 4 %) van percebre una remuneració pel seu treball, mentre 48.995 treballadors (el 96 %) desenvolupaven tasques de voluntariat. Així, per a cada treballador remunerat hi havia gairebé 22 treballadors voluntaris.

Taula 1. Tipus de dedicació i funció del personal del tercer sector cultural a Catalunya, en nombres absoluts i percentatge. 2013		
	Treballadors	%
Tipus de dedicació		
Completa	2.399	4,7
Parcial	9.759	19,0
Puntual	39.103	76,3
TOTAL	51.260	100,0
Funcions		
Directius/ives	13.940	27,2
Especialistes sectorials	15.185	29,6
Tècnics/iques	18.431	36,0
Administratius/ives	3.705	7,2
TOTAL	51.260	100,0

Tal com s'observa en la taula 1, la majoria dels treballadors del tercer sector cultural tenen dedicació puntual a l'entitat (76,3 %), ja que hi treballen de manera esporàdica, alguns cops a la setmana o al mes. Al voltant del 20 % hi treballen de manera parcial, amb una dedicació entre el 40 % i el 80 % de la jornada laboral, i només el 5 % hi treballen a temps complet.

Pel que fa a les activitats que desenvolupen, les tasques tècniques són les més nombroses, amb un 36 % dels treballadors, seguides de les de major especialització sectorial (amb un 30 % dels treballadors) i les de caire directiu (amb un 27 % dels treballadors).

En termes relatius, els treballadors remunerats del tercer sector cultural representen al voltant del 0,1 % dels ocupats a Catalunya, i el 2,2 % dels treballadors del sector cultural i del tercer sector social. Quant als treballadors voluntaris, aquestes representarien aproximadament el 16 % dels voluntaris del tercer sector social a Catalunya.

5. Quin valor econòmic té el treball dels voluntaris culturals a Catalunya?

Més enllà de l'indubtable impacte social del voluntariat, cal parlar també de la seva contribució econòmica, especialment destacable en moments de crisi econòmica. Tal com s'observava en la taula 1, al voltant del 80 % dels treballadors voluntaris tenen una dedicació puntual o esporàdica a les associacions culturals catalanes. A partir de la metodologia d'anàlisi utilitzada en el treball de Villarroya, Escardíbul i Moreno (2012), s'ha calculat el valor econòmic d'aquestes hores de treball no remunerades, prenent com a referència el nombre de llocs de treball equivalents a temps complet i el salari mitjà anual aplicable al sector serveis (vegeu apartat de metodologia).

Taula 2. Valoració econòmica del treball voluntari del tercer sector cultural a Catalunya, en nombres absoluts.2013	
	Tercer sector cultural
Hores diàries dedicació completa	14.026
Hores diàries dedicació parcial	40.843
Hores diàries dedicació puntual	61.677
Total hores diàries	116.546
Total llocs de treball	16.187
Total valor voluntariat (euros)	378.045.278

Tal com mostra la taula 2, el treball voluntari en el tercer sector cultural generaria al voltant de 380 milions d'euros, que afegits als recursos que gestionava el sector l'any 2013 (uns 75 milions d'euros) sobrepassarien els 453 milions d'euros. Aquesta quantitat equivaldria al 0,24 % del VAB català, al 7,5 % del volum econòmic generat en el tercer sector social i al 12 % del VAB de les empreses culturals catalanes.

6. Quin impacte econòmic global ha generat el tercer sector cultural a Catalunya l'any 2013?

Des del punt de vista de les **organitzacions**, les associacions culturals a Catalunya l'any 2013 representarien el 0,6 % de les empreses del país i el 9,6 % de les empreses culturals.

En termes d'**ocupació**, els treballadors remunerats del tercer sector cultural equivaldrien al 0,1 % dels treballadors de l'economia catalana i al 2,2 % dels treballadors culturals i del tercer sector social.

Per últim, les entitats del tercer sector cultural generarien uns **ingressos** equivalents al 0,04 % del VAB del país, al 2 % del VAB del sector cultural, així com a l'1,25 % del volum econòmic generat pel tercer sector social.

Si es **té en compte el valor econòmic del treball voluntari**, els ingressos del tercer sector cultural passarien a representar el 0,24 % del VAB de Catalunya, el 12 % del VAB cultural i el 7,5 % del pressupost del tercer sector social català.

Organitzacions	Ocupació	Ingressos	Ingressos amb valor voluntariat
<ul style="list-style-type: none"> • 3.445 associacions • 0,6 % empreses a Catalunya • 9,6 % empreses culturals catalanes 	<ul style="list-style-type: none"> • 2.266 ocupats • 0,1 % ocupats a Catalunya • 2,2 % ocupats empreses culturals catalanes • 2,2 % ocupats tercer sector social 	<ul style="list-style-type: none"> • 75 milions d'euros • 0,04 % VAB Catalunya • 2 % VAB cultural • 1,25 % pressupost entitats tercer sector social 	<ul style="list-style-type: none"> • 453 milions d'euros • 0,24 % VAB Catalunya • 12 % VAB cultural • 7,5 % pressupost entitats tercer sector social

7. Quina ha estat l'evolució econòmica del tercer sector cultural al llarg dels darrers anys?

Un mer exercici exploratori a partir de les dades corresponents a les associacions culturals de 2009 posa en relleu un augment superior al 35 % en el cas de l'ocupació voluntària. En sentit contrari, la resta de magnituds experimenten un descens que oscil·la entre el 12 %, en el cas del nombre d'entitats, i el 46 % en el cas de l'ocupació remunerada.

Taula 3. Resultats principals de l'impacte econòmic del tercer sector cultural a Catalunya, 2009 i 2013

	2009 ⁽¹⁾	2013	Variació període (en %)
Entitats	3.904	3.445	-11,8
Pressupost	97.407.929	75.025.400	-23,0
Ocupació remunerada	4.213	2.266	-46,2
Ocupació voluntària	35.874	48.995	36,6

⁽¹⁾Les dades d'associacions culturals federades a un organisme aglutinador corresponen a l'any 2007 i les d'associacions culturals no federades a 2009

Atenent al signe de l'evolució temporal més que a les xifres concretes, es pot observar, doncs, una millora de les dades relatives al voluntariat. La disminució del personal remunerat i dels ingressos també resulta coherent amb l'esdevenir de l'economia catalana al llarg del període d'anàlisi, en què la destrucció d'ocupació ha estat un tret distintiu del nostre mercat de treball. Per la seva banda, la reducció en el nombre d'entitats també podria venir motivada en el cas d'entitats amb pressupostos molt reduïts per l'efecte de la crisi econòmica, que ha suposat una forta disminució de les subvencions públiques i dels ingressos procedents dels associats.

8. Metodologia per al càlcul del valor econòmic del tercer sector cultural a Catalunya

Per mesurar l'impacte econòmic del tercer sector cultural a Catalunya, a més dels indicadors tradicionals que mesuren la contribució econòmica d'un sector qualsevol a l'economia nacional, regional o local, s'han aplicat aquells més específics de l'àmbit no lucratiu i que se centren en la quantificació del valor econòmic del treball que desenvolupen els voluntaris.

8.1. Càlcul de la dimensió econòmica del tercer sector cultural a Catalunya

Pel que fa al primer grup d'indicadors, s'hi han calculat les xifres globals de pressupost, contractats, voluntaris i nombre d'entitats del tercer sector cultural català a partir de les dades proporcionades en l'Estadística del tercer sector cultural de Catalunya – 2013. Posteriorment, aquestes dades s'han posat en relació amb d'altres indicadors econòmics del país per tal de facilitar-ne una anàlisi comparativa. En concret, s'hi ha calculat:

- El pes del tercer sector cultural català respecte de l'economia catalana en el seu conjunt, del sector cultural empresarial, i del tercer sector social, en termes de volum d'ingressos o Valor Afegit Brut, segons els casos.
- El pes de la població activa ocupada en el tercer sector cultural català en comparació amb la població activa ocupada en l'economia catalana, en el sector cultural empresarial i en el tercer sector social.

- El pes de les organitzacions existents en el tercer sector cultural català en comparació amb el total d'empreses del país, el total d'empreses culturals catalanes i les organitzacions del tercer sector social.

Les fonts estadístiques utilitzades en aquesta anàlisi comparativa es recullen en la taula 4.

Taula 4. Fonts estadístiques utilitzades en l'anàlisi comparativa		
	Autor (any) "Font estadística"	Any dades
Sector cultural		
VAB sector cultural	Idescat i Departament de Cultura, a partir de dades de l'Enquesta industrial d'empreses i de l'Enquesta anual de serveis de l'INE	2012
Ocupació sector cultural	Idescat i Departament de Cultura, a partir de dades de l'Enquesta industrial d'empreses i de l'Enquesta anual de serveis de l'INE	2012
Empreses sector cultural	Idescat i Departament de Cultura, a partir de dades de l'Enquesta industrial d'empreses i de l'Enquesta anual de serveis de l'INE	2012
Tercer sector social		
Pressupost tercer sector social	Observatori del Tercer Sector (2013) Anuari 2013 del Tercer Sector Social de Catalunya	2011
Ocupació tercer sector social	Observatori del Tercer Sector (2013) Anuari 2013 del Tercer Sector Social de Catalunya	2011
Entitats tercer sector social	Observatori del Tercer Sector (2013) Anuari 2013 del Tercer Sector Social de Catalunya	2011
Economia catalana		
VAB economia catalana	Idescat Dades sobre VAB	2013
Ocupació economia catalana	Idescat Encuesta de Población Activa de l'INE	2013
Empreses economia catalana	Idescat a partir del Directorio Central de Empresas de l'INE	2013

8.2. Càlcul del valor econòmic del treball voluntari en el tercer sector cultural a Catalunya

La valoració econòmica del voluntariat o personal no retribuït s'ha realitzat a partir de la metodologia harmonitzada coneguda com a "mètode del cost de reemplaçament", que ha estat la utilitzada en els estudis comparatius portats a terme per la Unió Europea. Aquest mètode calcula el valor d'una hora de treball voluntari a partir de la quantitat que l'organització que es beneficia d'aquest treball hauria de pagar si contractés el personal necessari per portar a terme aquest treball no remunerat. D'aquesta manera es valora el temps dels voluntaris a partir del que costaria reemplaçar aquest treball per treball remunerat.

L'absència de dades sobre les activitats específiques desenvolupades pels voluntaris en molts països ha conduït a prendre un salari de referència per a tots els voluntaris. Així, el *Handbook on Non-Profit Institutions in the System of National Accounts* (Manual sobre les institucions sense ànim de lucre en el Sistema Nacional de Comptes) recomana prendre com a referència el salari mitjà aplicable al sector del serveis socials, tot i que en molts països aquest salari no és significativament diferent del salari mitjà. D'aquesta manera els inputs voluntaris passen a convertir-se en llocs de treball equivalents a temps complet (TCE). Amb aquesta metodologia no es considera, per tant, les persones ocupades, sinó els llocs de treball. El nombre de llocs de treball equivalents a temps complet (TCE) es calcula a partir del quocient entre el total d'hores efectivament treballades dividit per la mitjana anual de les hores treballades en llocs de treball a temps complet en el territori econòmic. Finalment, el nombre de voluntaris a TCE es multiplica pel salari mitjà del país.

En suma, aquests estudis calculen el valor econòmic del voluntariat en termes de TCE (aquest càlcul es basa en 44 setmanes laborals), així com el percentatge que aquest representa respecte del PIB. En concret, la International Labour Organization (ILO, 2011) assenjala com a variables clau necessàries per valorar el treball voluntari les següents:

- ⇒ El nombre de voluntaris
- ⇒ El nombre d'hores que treballen aquests voluntaris
- ⇒ El tipus de treball que desenvolupen
- ⇒ El marc institucional en què es desenvolupa el voluntariat (treball directe o a través d'una organització)
- ⇒ El tipus de sector en què desenvolupen l'activitat
- ⇒ El salari mitjà del país

És a partir d'aquestes premisses que s'ha quantificat el valor econòmic dels treballadors voluntaris en l'àmbit cultural català. Les decisions que s'han pres a l'hora d'analitzar les dades han estat les següents:

- ⇒ L'enquesta identifica com a jornada completa la d'aquelles persones que dediquen entre el 80 % i el 100 % de la jornada laboral anual a l'entitat; dedicació parcial, la de les persones que dediquen entre el 40 % i el 80 % de la jornada laboral a l'entitat i les que hi han treballat per un període inferior a un any i, per últim, com a dedicació puntual la d'aquelles persones que presten ajuda a l'entitat de manera esporàdica (alguns cops a la setmana o al mes). Per portar a terme l'anàlisi s'ha assumit que la dedicació completa suposa entre el 80 % i el 100 % d'una jornada de 8 hores diàries; la jornada a temps parcial es correspondria entre el 40 % i el 79 % d'una jornada de treball típica, i la puntual entre l'1 % i el 39 %.

- ⇒ En termes de dedicació diària, s'ha assumit que una jornada de treball completa equivaldria a 7,2 hores, una de parcial a 4,8 hores i una de puntual a 1,6 hores. La suma dels tres grups dóna un total d'hores que s'ha dividit entre 7,2 per tal d'obtenir el nombre de jornades completes treballades, amb la qual cosa s'ha pogut obtenir el nombre de llocs de treball anual a temps complet que suposa el treball voluntari.
- ⇒ L'únic salari al que s'ha pogut tenir accés és el recollit en *l'Encuesta anual de estructura salarial* (EAES) de l'INE, on es distingeix entre el sector industrial, el de la construcció i el de serveis. Així doncs, s'ha utilitzat el salari mitjà d'aquest darrer sector. Les dades utilitzades fan referència a l'any 2012, el darrer per al qual es disposa de dades, i a Catalunya. (vegeu: <http://www.idescat.cat/economia/inec?tc=3&id=5809&dt=201200&x=3&y=11>).
- ⇒ A partir de les dades recollides en els dos apartats anteriors, s'ha optat per una metodologia simple a l'hora de calcular el valor econòmic del treball voluntari en què el total de llocs de treball a temps complet s'ha multiplicat pel salari mitjà del sector serveis.

Font: Estadística del tercer sector cultural a Catalunya.
Associacions 2013

Data de publicació: octubre de 2015

Edita: Gabinet Tècnic

ISSN: 2385-3255

Dipòsit legal: B 5700-2014



[Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/)
[No adaptada de Creative Commons](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/)